

НЕКРОЛОГ

СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА ВЛАДЛЕНА МИКОЛАЙОВИЧА ТОЦЬКОГО (14.12.1936 – 29.03.2025 рр.)

ВЛАДЛЕН МИКОЛАЙОВИЧ ТОЦЬКИЙ

29 березня 2025 року на 89-му році життя перестало битися серце професора, доктора біологічних наук Владлена Миколайовича Тоцького – видатного вченого, педагога, організатора науки, Заслуженого діяча науки і техніки України, дійсного члена Академії наук вищої школи України.

Владлен Миколайович народився 14 грудня 1936 року в селі Остапківці Хмельницької області в родині вчителів. Після закінчення середньої школи у 1953 році вступив до Одеського медичного інституту, який закінчив у 1959 році. Перші роки професійної діяльності присвятив лікарській практиці, проте вже невдовзі обрав шлях науковця: у 1961–1964 рр. навчався в аспірантурі на кафедрі біохімії Одеського медичного інституту. В 1964 році В.М. Тоцький захистив кандидатську дисертацію – «Вміст АТФ та АТФ-азної активності органів і тканин білих щурів при роздільній та спільній дії на організм рентгенівських променів, хлоретиламінів і стиленаамінів». У 1965 році В. М. Тоцький прийшов на викладацьку роботу на кафедру біохімії Одеського державного університету імені І. І. Мечникова й вперше почав читати спецкурси – «Молекулярна біологія», «Антибіотики», «Механізми скорочення м'язів»,

«Структура і функції нуклеїнових кислот». З 1981 р. В. М. Тоцький викладав студентам біологічного факультету загальний курс «Генетика з основами селекції». Він розробив власну програму цього курсу, що згодом стала основою затвердженої ВАК програми кандидатського мінімуму. Під його керівництвом запроваджено нові спецкурси з молекулярної біології, біохімічної генетики, генетики людини, введено генетичні та фізико-хімічні методи досліджень у великий спецпрактикум.

З іменем Владлена Миколайовича пов'язаний розквіт генетико-біохімічних досліджень в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова, де він працював понад півстоліття. У 1977 році В. М. Тоцький очолив кафедру генетики та дарвінізму, яку реорганізував у кафедру генетики та молекулярної біології, і керував цією кафедрою більше 35 років. В. М. Тоцький керував Біологічним факультетом на посаді декана у періоди 1973-1982 і 2000-2006 роки, а у 1982-1989 роки обіймав посаду проректора з учбової роботи Одеського державного університету (1982-1989). А у період 1967-1969 роки В. М. Тоцький також викладав в Улан-Баторському університеті Монгольської народної республіки й за допомогу в організації освіти на біологічному факультеті Улан-Баторського університету нагороджений медаллю «За доблестный труд». У 1982 році В. М. Тоцький захистив докторську дисертацію «Мембранний транспорт деяких коферментних вітамінів» в Інституті біохімії АН УРСР. У 1983 році В. М. Тоцькому було присвоєно звання професора кафедри генетики та молекулярної біології.»

Наукові інтереси професора В. М. Тоцького охоплювали біохімію, генетику та молекулярну біологію. Ще у 1970-х роках він одним з перших в СРСР розпочав дослідження з вивчення мембранного транспорту вітамінів, що дозволило сформулювати нові уявлення про регуляцію проникності біомембран. Цикл праць на цю тему приніс визнання в науковій спільноті, а монографія «Транспорт жирорастворимых витаминов» (1980) була удостоєна премії імені О. В. Паладіна АН УРСР. У подальші роки його дослідження були присвячені генетичним механізмам адаптації організмів до дії стресових факторів, зокрема вивчалися генетична детермінація стійкості до стресів й взаємодія і коадаптація генів. Результати наукових досліджень В.М. Тоцького опубліковані у 270 наукових роботах, з них більше 100 журнальних статей в наукометричних журналах («Генетика», «Цитология и генетика», «Український біохімічний журнал»).

Створена професором В. М. Тоцьким наукова школа «Генетико-біохімічні механізми адаптації» об'єднала широке коло молодих науковців, що згодом стали визнаними фахівцями. Під керівництвом Владлена Миколайовича було захищено 25 кандидатських і 2 докторські дисертації. Професор Тоцький був блискучим лектором, який понад 30 років читав курси «Генетика», «Молекулярна біологія», «Біохімія», «Антибіотики» та інші на біологічному факультеті. Його підручник «Генетика» став першим українським підручником із цієї дисципліни та витримав три перевидання.

Владлен Миколайович також був головою спеціалізованої вченої ради, багато років очолював експертну раду МОН України з біології, був науковим редактором журналу «Вісник Одеського національного університету. Серія: Біологія» (1999–2009) й входив до складу редколегій журналів «Інтерактивна антропологія», «Мікробіологія і біотехнологія».

Особисті заслуги В.М. Тоцького були відмічені почесними грамотами Верховної Ради України (2005), Міністерства освіти і науки України (2006), Одеської обласної держадміністрації (2006), Кабінету міністрів України (2012). У 2007 році професору В. М. Тоцькому було присвоєне почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

Владлен Миколайович був надзвичайно вимогливим до себе і до інших, залишаючись водночас уважним наставником, доброзичливим колегою і порадиником. Його авторитет був незаперечним для колег та учнів, його думку цінували, його слово надихало. Сьогодні важко навіть порахувати, скільки студентів, аспірантів і молодих науковців називали Владлена Миколайовича своїм вчителем.

Ім'я професора Владлена Миколайовича Тоцького назавжди вписано в історію біологічної науки України. Світла пам'ять про Владлена Миколайовича Тоцького житиме в серцях учнів та колег.

Від імені колег, учнів та друзів.